

homine creato. Quod porro attinet duo illa crania, quorum meminuit obiecto, primum, fatente ipso Huxley, teste certe hac in re parum suspecto, nescitur, ad quam hominum stirpem pertinuerit, quamvis simile sit multis europeorum craniis, taleque omnino, quod nullum præ se ferat signum degradationis, potueritque etiam pertinere ad hominem philosophum (1). Alterum vero cranium, ad stirpem Canstadt, quæ antiquissima dicitur esse in Europa, pertinere creditur a quibusdam. Supercilia prominentia fronsque parum emnens visa sunt transformistis aptissima argumenta in systematis sui confirmationem. Viri tamen sapientiores in prominentibus superciliis potius corporei roboris, quam degeneris animi indicia viderunt, consueruntque hujusmodi crania non videri tam rara, quin inventa fuerint etiam in India, Australia et America, nec solum in temporibus geologicis, sed etiam in recentioribus (2); talibus demum craniis præditos fuisse viros moribus et scientia politos narrat historia (3).—

(1) «Les deux crânes, probablement les plus anciens que l'on connaisse, ont été trouvés, l'un à Engis-sur-Meuse et l'autre dans la vallée de Neander entre Elberfeld et Düsseldorf. Pour le premier, Huxley n'a pas pu découvrir, dans ce qui en reste, de marque qui permit de déterminer, avec certitude, la race à laquelle il pourrait appartenir. Ses contours et ses proportions sont absolument les mêmes que dans beaucoup de crânes australiens que j'ai examinés. D'un autre côté, ses proportions sont exactement les mêmes que celles de beaucoup de crânes européens, et, assurément, aucune des parties de sa structure ne porte des signes de dégradation. Dans le fait, c'est un bon crâne moyen qui a pu appartenir aussi bien à un philosophe qu'il a pu renfermer le cerveau d'un sauvage sans culture». Reusch, op. cit. pag. 470.

(2) Vide Quatrefages, *L'espèce humaine*, pag. 208 seqq.

(3) Au congrès de Paris, M. Vogt a cité l'exemple d'un de ses amis, le Dr Emmayer, dont le crâne rappelle entièrement celui du Néanderthal et qui n'en est pas moins un médecin aliéniste fort distingué. En parcourant le musée de Copenhague, je fus frappé des traits néanderthaloïdes que présentait un des crânes de la collection, il se trouva que c'était celui de Kay Lykke, gentil homme danois qui a joué un certain rôle politique pendant le XVIIe siècle. M. Godron a publié le dessin de la tête de saint Mansuy, évêque de Toul au 1er siècle, et cette tête exagère même quelques-uns des traits les plus saillants du crâne de Neanderthal. Le front est encore plus fuyant, la voûte plus surbaissée et la tête s'allonge si bien que l'indice

Plura de aliis etiam craniis, quibus transformistæ ad suum systema obrudendum innituntur, videri possunt apud B. Pozzy (1).

Objicies 6.º Quæcumque cernuntur similia in pluribus specie vel genere diversis, oportet ut procedant ab uno altiori genere communi, a quo hæreditate promanaverint. Atqui sunt inter hominem et belluas plurima similia, sive anatomice, sive physiologicæ, sive etiam pathologicæ illum consideres. Quam ad rem librum composuit Darwinus (2) ut ostenderet hominem simili modo suos exprimere effectus, ac animalia quædam, a quibus proinde censi debeat facultatem eos exprimendi *origine* accepisse. Sic quemadmodum hominis capilli ob nimium terrorem eriguntur, idipsum accidit simiis: simili modo iidem, sicut homo, dentes præ ira demonstrant (3). Risus etiam dicitur communis homini cum cynocephalo *Anubi* (4), lacrymæ cum elephante indo et cum Macaco mauro (5). Tussunt quoque, et stornutant animalia, canes, equi, immo et aves (6).

Respondeo *neg.* Major. Hoc enim principium, quod gratias assumunt transformistæ, falsum est, quemadmodum videbitur in darwinismi refutatione. Cæterum cum homo licet specie diversus, genere tamen logico conveniat cum animalibus, nihil mirum si cum illis communes habeat

céphalique descend à 69, 41. En fin la tête de Bruce, le héros écossais, reproduisait aussi le type de Canstadt.—En présence de ces faits, il faut bien reconnaître que même l'individu dont on a trouvé les restes dans la caverne de Néanderthal a pu posséder toutes les qualités morales et intellectuelles compatibles avec son état social inférieur». De Quatrefages, *L'espèce humaine*, pag. 231. Vide etiam Pozzy, *La terre et le récit biblique de la création*, pag. 387, Paris, 1874, ubi alia exempla in hanc rem citantur pag. 387. Paris, 1874. Cfr. et P. Mendive, op. cit. pag. 573.

(1) Oper. cit. cap. 11. Cfr. P. Durekx, apud *Revue de Questions scientifiques*, avril, 1894, pag. 547-456.

(2) *The expression of the emotions in man and animals*, London, 1872.

(3) Darwin op. cit. pag. 12, 95, 114, 138, 145, 243; 295.

(4) Id. ib. p. 134, 135.

(5) Id. ib. p. 135, 166-68.

(6) Id. ibid. p. 40.

quasdam proprietates, eas nempe quæ ex generica ratione profisciscuntur. Cæterum qui prædictum opus Darwini minutatim confutatam videre cupiat, adeat R. Dominum A. Lecomte (1).

§ II.—UTRUM BELLUINA HOMINIS ORIGO, SALVA DOCTRINA CATHOLICA, TENERI POSSIT.

Causa
questionem
hanc tractandi.

87. Quamvis controversia hæc magis videatur theologica, omitti tamen nequit in hoc loco, tum ad complementum doctrinæ, tum etiam propter temporum, in quæ incidimus, adjuncta peculiaria. Tantus enim quorundam catholicorum animis incescit terror contradicendi materialistarum ac transformistarum placitis, ut non solum, annon connivere videantur gravissimis erroribus, ac nimis facile tolerare quicquid diserta aliqua Ecclesiæ definitione conceptisque verbis proscriptum non fuerit. Quidquid ergo in doctrina Sacrarum Litterarum, Patrum ac Theologorum continetur, aperte profiteri oportet, ac pro viribus tueri. Ut porro quænam fuerit mens Ecclesiæ melius pateat, revocandi sunt in memoriam errores præteriti circa hominis originem. Gnostici decreverunt hominem primum a Demiurgo, Manichæi a principio quodam malo conditum esse: Philo autem (2) corpus Adami non a Deo solum, sed simul cum angelis cooperatores formatum fuisse contendit, ad eosque locutum esse Deum, cum dixit: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*: «qui error, inquit Suarez (3), ex Platone in *Timæo* ortus est, ut sumitur ex Augustino (4), et eum secuti sunt Basilides et Cerinthus et Manichæi, ut refert Epiphanius (5), et hanc fuisse

(1) *Le darwinisme et l'expression des émotions chez l'homme et chez les animaux*. Lovanii, 1881, apud Peeters. In hoc opere clarus scriptor collegit in unum articulos, quos in folio periodico *Revue des Questions scientifiques* ediderat tom. 3 seqq. ab anno 1878. Cfr. etiam idem auctor apud *Controversæ*, ann. 1880-1881, pag. 811 seqq.

(2) In libro de *Opificio mundi*.

(3) Suarez, de *Opere sex dierum*, lib. 3, cap. 1, num. 4.

(4) *De civit. Dei*, lib. 12, cap. 24.

(5) *Hæresi* 23, 66.

sententiam Judæorum refert Chrysostomus» (1). Adversus hos omnes Theologi uno ore Deo immediatam hominis creationem asseruerunt, quorum doctrina urgenda nunc est contra recentiores transformistas, ut ostendamus eorum placita non solum experientiæ ac rationi, quemadmodum in præcedenti paragrapho demonstravimus, sed etiam veritati catholicæ repugnare (2).

88. PROPOSITIO 2.^a Ex Ecclesiæ doctrina certum est, hominem a Deo immediate creatum esse, non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus: quare systema transformismi vel evolutionis ad hominis originem explicandam, salva christiana veritate, applicari nequit.

Probatur. Doctrina Ecclesiæ eruitur a) ex Sacris Litteris, β) Patrum testimoniis, γ) Romanorum Pontificum Conciliorumque definitionibus, ac δ) Theologorum consensu. Atqui ex hisce omnibus documentis manifeste concluditur hominis creatio a solo Deo immediate, non solum secundum animam, sed secundum corpus facta. Ergo.

Minor probanda est per partes, et quidem quoad corpus dumtaxat, quia rationalem animam a solo Deo creari posse alibi probandum est. Quod vero corpus attinet,

a) Doctrina Scripturæ multis in locis continetur. Et primo quidem *Genesis* capite primo v. 26, 27 hæc habentur: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram... Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum, masculum et feminam creavit eos*. Quæ doctrina expressius continetur in altero *Genesis* capite, v. 7: *Formavit igitur Deus hominem de limo terræ* (ex hebraico ad litteram: *hominem pulverem de terra*), *et inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, et factus est homo in animam viventem*. Quasi diceretur: Id quod fuerat pulvis terræ, aquæ mixtus,

Ex doctrina
Ecclesiæ homo a
Deo immediate
creatus est.

Doctrina S.
Scripturæ:

(1) S. Joann. Chrysost., homil. 8. in cap. 1.um *Genesis*, num. 2.

(2) Inter recentiores mirum est, quam impie ac blasphemè catholicam veritatem de hominis origine irrideant Hartmann (*Le Darwinisme*, trad. Gueroult, pag. 24), Huxley (*Les sciences naturelles*, pag. 389-391, Paris, 1877), Spencer (*Principes de Biologie*, pag. 408), alique ejusdem furfuris rationalistæ ac transformistæ.

ut explicavit S. Augustinus (1), id est limus vel lutum, formavit Deus in humanum corpus; vel si mavis: Luto dedit Deus formam hominis, et spiraculo vitæ animam infudit. Quibus ex verbis prius, quam argumentum eliciamus ad propositionis probationem, id unum notatum velim, sententiam eisdem conceptam non allegorice, sed proprie sumendam esse; tum quia nihil obstat, tum quia plura alia suppetunt Scripturæ loca, in quibus eadem, quæ hic duplex causa, et efficiens et materialis, hominis indicatur: Deus nempe et lutum vel pulvis. Illa enim in primis notissima sunt: *Sum quidem et ego mortalis homo... et ex genere terreni illius, qui prius factus est* (2). Cui consonant illa: *Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de caelo, cælestis* (3). Item: *Deus creavit de terra hominem, et secundum imaginem suam fecit illum* (4). Et: *Væ qui contradicit fectori suo, testa de Samiis terræ* (5). Quibus similia sunt illa: *Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel* (6). Unde alibi dictum est Adamo: *In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es; quia pulvis es et in pulverem revertaris* (7). Accedit, quod Patres eadem testimonia in sensu literali fuerint communissime interpretati, ut mox videbimus. Dubitari ergo nequit, quin priora illa *Geneseos* loca in sensu proprio interpretanda sint.

Verba *Genesis* in sensu non allegorico, sed proprio sumenda sunt.

Proportur argumentum.

Nec vero minus certum videtur iisdem contineri hominis creationem vel productionem a Deo ipso immediate factam, non aliunde, quam ex luto. Sane ante hanc hominis productionem jam existebant sidera et terra cum corporibus omnibus inorganicis, quin etiam cum plantis et animalibus, ut manifeste colligitur ex iisdem locis (8), solusque

- (1) S. August., *de Civit. Dei*, lib. 13, cap. 24.
- (2) *Sapient.* cap. 7, v. 1.
- (3) *1 Cor.* cap. 15, v. 47.
- (4) *Ecclesiastici* cap. 17, v. 1. Cfr. *ibid.* cap. 33, v. 10.
- (5) *Isaiæ*, cap. 45, v. 9. Cfr. *ibid.* cap. 64, v. 8.
- (6) *Hierem.* cap. 18, v. 6. Cfr. *Rom.* cap. 9, v. 20.
- (7) *Genes.* cap. 3, v. 19.
- (8) Vide *Genes.* cap. 1, a versu 20 ad 27; cap. 2, vers. 4 et 5.

homo desiderabatur. Atqui modus, quo Deus usus esse narratur in productione hominis, valde diversus et a modo productionis cæterarum rerum, talisque omnino, qui actionem immediatam Dei satis aperte demonstrat. Nam 1.º tota Trinitas quasi consilium capiens inducitur, ac discernens rem longe majoris præstantiæ ac momenti: *Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram; et præsit piscibus maris, et volatilibus cæli, et bestiis universæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra*. Tanta autem commendatio, et quasi consultatio ac decretum egregie cohæret, si homo a Deo ipso tamquam excellentissimum opus perficitur, at intelligi commode nequit, si Deus humani corporis fabricam naturalibus causis, ac nominatim spontaneæ vitium evolutioni commisisset. Enimvero postquam vegetalia et animantia creata sunt, quid opus fuit solemni consilio et decreto condendi hominis, si homo vel spontanea evolutionis lege, vel per speciei naturæque transformationem existentiam sortiri poterat, aut debebat? Præclare hanc rationem attigit S. Gregorius Nyssenus in hæc verba: *Tumultuaria quodammodo creatura reliqua divina virtute producitur; solo imperio subsistens. Hominis vero structuram consilium antecedit, et ab artifice ipso quadam sermonis pictura, quod futurum erat, adumbratur* (1). Idemque animadverterunt S. Cyrillus Alexandrinus (2), S. Gregorius M. (3), et S. Joannes Chrysostomus ac Theophilus Antiochenus apud Petavium (4).

2.º Reliqua opera dicitur Deus imperio fecisse: *Ipse dixit, et facta sunt. Ipse mandavit et creata sunt* (5). Nam dixit... Deus: *Producant aquæ reptile animæ viventis...* Et dixit quoque Deus: *Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta...* (6). Quare cum postea dicitur, quod Deus, post ejusmodi imperium, *creavit cete grandia et omnem animam viventem... Et fecit Deus bestias terræ juxta species*

- (1) *De hominis officio*, cap. 3.
- (2) *Libr. 1 Contr. Julian.*
- (3) *Lib. 6 Moral.* cap. 30.
- (4) *Petav., de Opere sex dierum*, lib. 3, cap. 1, num. 4.
- (5) *Psalm.* 32, v. 9. Cfr. S. Gregor. M. *Moral.* lib. 9, cap. 27, mox citandus.
- (6) *Genes.* cap. 1, v. 20 et 24.

suas... (1); necesse non est intelligere *unius* Dei actionem, sed actionem Dei virtute sua naturam fecundantis, ac mox cum causis secundis cooperantis. At vero cum de primi hominis productione sermo est, solus Deus inducitur agens et formans corpus de limo terræ, ac præparans illud ad animæ receptionem. Atqui hæc iterum diversa loquendi ratio diversam agendi rationem procul dubio innuit. Atque hæc quoque interpretatio et observatio multorum Patrum est. Nam Tertullianus (2) productionis utrobique differentiam ex eo commendat, quod etsi omnia sermone Dei facta sunt, et sine illo nihil, tamen caro non solum Dei sermone constitit, sed etiam manu propter prælationem, ne universalitati comparatur. Et postea concludit: Merito igitur, ut formula, jussu et imperio et sola vocali potestate, universa processerant. Contra homo, ut dominus eorum, in hoc ab ipso Deo extractus est, ut dominus esse posset, dum fit a Domino. Et alibi idem scriptor hæc habet: Quis denique dignus incolere Dei opera, quam ipsius imago et similitudo? Eam quoque bonitas et quidem operantior operata est, non imperiali verbo, sed familiari manu, etiam verbo blandiente præmisso: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Bonitas dixit, bonitas finxit hominem de limo (3). Et S. Gregorius M.: Quamvis per coæternum Patris Verbum cuncta creata sint, in ipsa tamen relatione creationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cælestibus, sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe dixit, et facta sunt. Cum vero facere hominem decernit, hoc, quod reverenter pensandum est, præmittit dicens: Faciamus hominem ad imaginem, etc. ut videlicet quia rationalis natura condebatur, quasi cum consilio facta videretur. Quasi per studium de terra plasmatur, et inspiratione Conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur, ut scilicet non per jussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad Conditoris imaginem fiebat (4). Et S. Prosper:

(1) Ibid. v. 21 et 25.

(2) De resurrectione carnis, cap. 5.

(3) Tertullian., contr. Marcion., lib. 2, cap. 4.

(4) S. Gregor. M. lib. 9. Moral. cap. 27.

Cumque omnia verbo

Conderet, hunc (hominem) manibus, quo plus Genitoris haberet, Dignatur formare suis (1).

Prudentius vero egregie (2).

Tantus amor terræ, tanta est dilectio nostri:

Dignatur præpinguis humi comprehendere mollem

Divinis glebam digitis, nec sordida censet

Hærentis massæ contagia. Jusserat ut lux

Confieret, facta est ut jusserat. Omnia jussu

Imperitante novas traxerunt edita formas.

Solus homo emeruit Domini formabile dextra

Os capere, et flabro Deitatis figurine nasci.

Audiatur denique Rupertus Abbas: Equidem cæli et terra et mare et omnia, quæ in eis sunt, opera Domini sunt; sed homo quoddam opus speciale est Domini, opus manuum Domini. Nam dixit Deus de cæteris, et facta sunt, ut autem hominem faceret, assumpsit lutum, et plasmavit, et fecit opus manuum. Hinc Isaias (cap. 64): Et nunc, inquit, Domine, Pater noster es tu, nos vero lutum; et fctor noster, et opera manuum tuarum nos... Ergo etsi cætera Dominus operatus est, homo tamen proprium quoddam opus manuum Domini est (3).

3.º Sacer textus directe docet, ac sæpe repetit, hominem a Deo de limo terræ vel de luto aut pulvere factum esse. Atqui hoc satis apte intelligi nequit, si homo per causas naturales ope internæ evolutionis formatum corpus accepisset, quemadmodum blaterant transformistæ. Sane illa loquendi ratione innuere voluerunt sacre Litteræ materiam, eamque proximam, ex qua factus homo est, ut satis per se patet, ex communi hominum sensu; cum enim de officio aliquo sermo est, si id, ex quo illud factum fuerit, exprimitur, omnes intelligere solent materiam proximam, nisi quid obstat. Jam vero si homo ex limo terræ tamquam materia proxima factus est, profecto non potuit ex simio vel alio quovis animante generatione proficisci: quæ namque hoc pacto ab aliquo parente procedunt, nequeunt in ullo vero ac proprio sensu dici ex limo formata.

(1) S. Prosper, in carmine de Providentia.

(2) In Apotheosi vers. 1028 seqq.

(3) Rupert. Abb., Comment. in Prophet. Min., in Habacuc.

4.º Ipse contextus satis aperte innuit, materiam, unde homo a Deo formatus est, non prius habuisse vitam (1), quam ab ipso animam accepisset: *Formavit, inquit, Deus hominem pulverem de terra, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et (tum demum) factus est in animam viventem.* Atqui si homo, etiam quantum ad corpus, exstitisset per evolutionem ita, ut originem duceret ab aliquo simio vel alio animali, homo antequam accepisset a Deo animam rationalem per spiraculum vitæ, jam vitam aliam habuisset. Ergo doctrina evolutionis contradicit doctrinæ sacrorum librorum.

5.º Demum certissimum est ex sacris Litteris Evam, primam generis humani parentem, non per evolutionem transformationemve specierum, sed a Deo immediate productam esse ex costa viri sui, Adam. Ergo salva doctrina Scripturæ nequit systema transformismi ad originem hominis explicandam extendi. **Consequentia** constat; primo quia saltem certum est, primam mulierem a Deo immediate productam esse; secundo quia exinde satis colligitur, quid de ipso viro dicendum sit, quandoquidem non decet viro ignobiliorum asserere originem. Et si vir habuisset originem ab animali per transformationem speciei, profecto simile quiddam contingere potuisset feminae. **Antecedens** autem nullo negotio probatur ex illa *Genesis* sententia: *Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adiutorium simile... Adæ non inveniebatur adiutor similis ejus. Immisit ergo Dominus Deus soborem in Adam: cumque odorasset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem; et adduxit ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea* (2). Totaque vis probationis ex eo pendet, quod verba ista in sensu proprio ac litterali accipiantur, sic enim intellecta nullam patiuntur dubitationem, sed rem plene definiunt. Ecce autem Cardin. Cajetanus primus negare ausus est (3), corpus Evæ fuisse re vera formatum ex costa Adæ, ideoque verba Scripturæ

- (1) Cfr. in hanc rem *Genesis*, cap. 1, vers. 20, 21, 24, 30.
 (2) *Genes.* cap. 2, v. 18, 20, 21, 22.
 (3) *Comment. in Genes.*

metaphorice est interpretatus. Aliosque in ea sententia fuisse refert Molina (1); neminem tamen in particulari nominat, neque Suarez nec alii ullum reperire potuerunt, qui talia doceret, et P. Benedictus Pereira (2) unum Cajetanum ait hanc litem movisse, qui eo adductus unice videtur fuisse ob difficultates, quæ ex modo productionis, qualem sacræ Litteræ in sensu proprio sumptæ referunt, oriuntur (3). Verum contra singularem hanc sententiam unanimi Doctorum consensu explosam facile probatur **Antecedens** primo ex ipso contextu. Nam nisi proprium præ se ferrent verba sensum, non exclamasset Adam, visa coram se Eva: *Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est* (4). Idem constat ex aliis Scripturæ testimoniis, quæ hunc locum procul dubio respexere, ut illud *Ecclesiastici*: *Deus creavit de terra hominem, et secundum imaginem suam fecit illum. Creavit ex ipso adiutorium simile sibi* (5). Et illud: *Mulier... gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro* (6). Et alibi: *Fecitque (Deus) ex uno omne genus hominum, inhabitare super terram* (7). Atqui nisi et Eva ex Adam facta fuisset, non potuisset scribi: *Ex uno omne genus hominum: tunc enim nec Eva fuisset ab Adam, nec omnes ab uno, sed a duobus processissent.* Præterea certum est primo Adamum solum factum esse, ac postea Evam, ut constat ex eodem *Genesis* libro (8), et S. Paulo scribente: *Adam primus formatus est, deinde Eva* (9); et ex libro *Sapientie*: *Hæc (sapientia) illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit* (10). Jam vero in *Genesi* sicut

- (1) Molina, tract. de opere sex dierum, disp. 24, ad calcem Commentariorum in 1.^{am} partem D. Thomæ.
 (2) In *Genesim*, lib. 4, disput. de format. Evæ ex Adamo.
 (3) Vide Suarez, de Opere sex dierum, lib. 3, cap. 2, num. 1.
 (4) *Genes.* cap. 2, vers. 23.
 (5) *Ecclesiastici* cap. 17, v. 1, 5.
 (6) 1 *Corinth.* cap. 11, v. 7, 8.
 (7) *Actuum* cap. 17, v. 26.
 (8) *Cap.* 2, v. 18, et 20.
 (9) 1 *Timoth.* cap. 2 v. 13.
 (10) *Sapient.* cap. 10, v. 1.

distinguitur productio Adæ et Evæ, ita modus diversus productionis diserte exprimitur, et quidem ita ut plane historicum sensum contextus redoleat. Sensus ergo litteralis, donec illum omnino repugnare ostendatur, retinendus est. Denique «Patres omnes et universa Ecclesia usque ad Cajetanum ita Scripturam intellexerunt, et tamquam rem certam et catholicam crediderunt, Evam ex costa Adæ fuisse formatam. Quod adeo verum credit Hieronymus (1), ut dixerit, non posse aliquem in Deum credere, nisi credat vera esse, quæ scripta sunt, quæ sic enumerat: *Adam a Deo plasmatum, Evam ex costa illius et latere fabricatam, Enoch translatum, etc.*, sentiens tam esse de fide illud secundum in proprietate intellectum, sicut primum et tertium, Et epistola 61 ad Pamachium de erroribus Joannis Hierosolymitani, dicit Evam in typo Ecclesiæ fuisse de costa viri edificatam. Consentit Chrysostomus (2), et Augustinus (3), et Gregorius (4): consentiunt denique omnes Patres (5). Ac denique Concilium Viennense (6) ait, Ecclesiam formatam esse de latere Christi, typumque ejus fuisse formationem Evæ ex costa Adæ». Quam ad rem egregie omnino S. Augustinus: *Dormit Adam, ut fiat Eva; moritur Christus, ut fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eva de latere; mortuo Christo percussit latus, ut profluant sacramenta, quibus formetur Ecclesia* (7). «Consentit denique Innocentius III dicens (8): *Ab initio una costa in unam feminam est conversa*. Propter quæ Alphonsus de Castro (9) non dubitavit sententiam Cajetani inter hæreses ponere, quem secutus est Præteolus: qui declarant se doctrinam, non personam damnare, quia sine dubio credendum est, absque

(1) Super epistol. ad Philemon.

(2) Homil. 15 in Genes.

(3) De Civit. Dei, lib. 12, cap. 23.

(4) Homil. 6 in Ezechiel.

(5) Super loc. cit. Genesis, et ad Ephesios, cap. 5.

(6) In Clementina 1.^a de Summa Trinitate.

(7) S. Augustin. In Joann. tract. 9, num. 10. Cfr. ibid. tract. 120; De Civit. Dei, lib. 12, cap. 21, et hymnus ad vespervas officii de Lancea et Clavis D. N. Jesu-Christi.

(8) In capite Gaudens, de divort.

(9) Contra hæreses, in verbo Adam.

pertinacia errasse» (1). Quare rectissime scripsit Angelicus: *Apud catholicos dubium esse non debet, quin mulier de costa viri formata fuerit, quamvis Judæi de hoc multa fabulentur: non magis rationi resistit vel divinæ potentia mulierem ex corpore viri sumi, quam corpus viri ex limo terræ formari, cum utrumque a naturæ virtute separatim sit* (2).

Hiscæ demonstratum manet *Antecelens* illud, quod enunciabat Evam ex Adæ costa formatam ac procreatam esse. Nec necesse est in hujus rei confirmationem rationes theologicas adducere, non enim ago theologum nec exegetam, sed tantum ex fontibus theologicis certissima quæque derivo, ut catholicam veritatem contra impios transformistarum ausus propugnem. Plura videri possunt apud Theologos passim, ac nominatim apud Eximium Doctorem (3), qui etiam fuse solutas dabit Cajetanicas dubitandi rationes (4). Quæ cum ita sint, nulla, opinor, remanere potest rationabilis dubitatio de mente ac doctrina Sacrae Scripturae relate ad originem generis humani: quod primo loco demonstrandum nobis erat.

89. β) **Patrum testimonia.** Ad varia capita revocari potest Patrum hac in re doctrina 1.^a Primo enim multi *Genesim* interpretantes, eo modo illam intelligunt, et exponunt, quem superius notavimus. Relegantur laudata Patrum loca, quibus alia possent addi, si necesse foret. 2.^a Præterea Patres diserte doctrinam eandem alia tractantes tradunt, divinam bonitatem et omnipotentiam commendantes cum magna admiratione. Ita S. Theophilus v. g. scripsit: *Hoc unum opus propriis manibus dignum existimavit, hominis creationem* (5). Ac Tertullianus: *Adeo magna res agebatur, inquit, qua ista materia (corporis humani) extruebatur. Itaque toties honoratur, quoties manu Dei politur; dum decernitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita totum illi Deum occupatum ac deditum, manu, sensu, opere, consilio, sapientia, providentia, et ipsa in primis effectione, quæ lineamenta ducebat. Quodcumque enim*

doctrina
SS Patrum;

(1) Suarez, de Opere sex dierum, lib. 3, cap. 2, num. 4.

(2) S. Thom. 2.^a dist. 18, quest. 1, art. 1.

(3) Suarez, loc. nup. cit., num. 5, 6.

(4) Ibid. num. 7 seqq. Cfr. num. 1-3.

(5) S. Theophil. ad Autolicum, lib. 2, n. 18.

limus exprimebatur, Christus cogitabatur homo futurus... ita limus ille jam tunc imaginem inluens Christi futuri in carne, non tantum Dei opus erat, sed et pignus (1). Similia docet S. Irenæus: *Sumpsit Deus limum de terra et formavit hominem. Et quidem multo difficilius est et incredibilis ex non existentibus ossibus, nervis et venis et reliqua dispositione, quæ est secundum hominem, quam quod factum est, et deinceps in terram est resolutum, rursus redintegrare* (2). S. Hilarius fuse rem eandem persequitur modum expendens, quo primus homo a Deo creatus est (3). S. Cyrillus Alexandrinus: *Cum autem homo animal sit re vera pulchrum Deoque simillimum, ne videretur supremæ gloriæ simulacrum eodem formationis modo, quo aliæ creaturæ, quæ tales non sunt, constare; deliberatione manualique, ut ita dicam, operatione ejus structuram est dignatus. Formato enim ex terra simulacro, animal ratione præditum illud effecit* (4). Et S. Joannes Chrysostomus: *Magnum est, inquit, quod hic (Moyses) dicit et stupore plenum, humanamque transcendens mentem... Et formavit, inquit, Deus hominem, pulverem accipiens de terra. Quid dicitis? Acceptone de terra pulvere formavit hominem? Etiam, inquit, et non simpliciter; nec quamlibet fortuito terram dicit, sed pulverem... Magnum tibi et admirabile videtur, quod dictum est; verum si cogites, quis opifex, nequam fidem habere facto recusabis, sed miraberis, et adorabis Conditoris potentiam* (5). S. Augustinus: *Fecit Deus, sicut scriptum est, hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ... Etsi de terra pulvere Deus finxit hominem; eadem terra omnisque terrena materies omnino de nihilo est, animamque de nihilo factam dedit corpori, cum factus est homo* (6). Similia scribit idem S. Doctor alibi contra Manichæos, illud reprehendentes mordaciter, quod de limo Deus hominem finxit, non vero de nobiliori materia (7); nam

(1) Tertullian., *de Resurrect. carnis*, cap. 6.

(2) S. Irenæus, lib. 5, cap. 3.

(3) Tractat. in *Psal.* 118, littera x, num. 1-8, ubi exponitur versus 73.

(4) S. Cyrill. Alexandr., *Glaphyrorum in Genes.*, lib. 1, n. 2.

(5) S. Joann. Chrysost., *Homil.* 12 in *Genes.*, num. 4.

(6) *De Civit. Dei*, lib. 14, cap. 11, num. 1.

(7) *De Genesi contra Manichæos*, lib. 2, cap. 7.

ita respondet illis, ut non neget, sed iterum confirmet, quod homo reapse de limo factus sit, rationemque reddat hujus divini consilii. Audiatur etiam S. Damascenus: *Sic Deus hominem manibus suis condidit, ut corpus e terra essingeret, animam ratione et intelligentia præditam per insufflationem ei tribueret id, quod divinam imaginem appellamus* (1).

Dices forte, nihil certi ex hisce Patrum documentis concludere licere, quandoquidem cum sermo est de manu Domini operante, verba metaphoricè sumenda sunt.—Sed quamvis verum sit manus Dei operantis intelligendas esse sensu metaphorico, est enim Deus prorsus incorporeus; nihilominus ex laudatis testimoniis validissimum concluditur adversus transformistas argumentum. Primo quia in illis constanter docetur ex terra vel limo factum corpus hominis fuisse; id autem verum nullatenus est, si homo generatione oritur ab animalibus. Deinde a Sanctis Patribus Deus inducitur speciali aliquo modo corpus humanum formans vel fingens. Jam vero credibile non est Sanctos Patres per hunc specialem modum intellexisse concursum et cooperationem, qua simul cum causis secundis operatus fuerit; nam ejusmodi concursum Deus semper præstat ad omnes creaturarum causarum actiones. Ergo per illum specialem modum non potuerunt intelligere nisi operationem solius Dei, immediate corpus humanum formantis absque naturalium causarum consortio. Præterea certum est nullam creatam naturam posse, saltem tamquam causam principalem et naturaliter operantem, corpus humanum ex limo efformare. Ergo dubitari nequit, quin Sancti Patres in prædictis locis excluderint penitus actionem causarum naturalium in humani corporis fabrica. Verum quid plura?

3.º Ipsimet Patres disertis verbis excludunt concursum vel angelorum vel cujuslibet alterius causæ. **Non angeli fecerunt nos**, inquit S. Irenæus, *nec nos plasmaverunt, nec angeli potuerunt imaginem facere Dei, nec alius quis præter Verbum Domini* (2). Et S. Basilius: *Dixit Deus: Fiat lux, et facta est lux. Fiat firmamentum; magnaue caeli fabricatio*

(1) S. Damascenus, *de Fide orthod.*, lib. 2, cap. 12.

(2) *Advers. hæres.* lib. 4, cap. 20.

desuper nobis extenta est, solo verbo effecta.... cumcta præcepto condita sunt. Homo autem non item. Haud enim dictum est: Fiat homo, velut: Fiat firmamentum; verum amplius aliquid in homine vides, quam in luce, quam in caelo, quam in luminaribus. Præstat omnibus hominis procreatio. Accepit enim, inquit, Deus pulverem de terra, et formavit hominem (Genes. cap. 2, v. 6). Manu propria dignatur corpus nostrum formare. Non angelus formando ministravit. Non velut cicadas, sponte humus hominem protulit. Non administris potestatibus, hoc ut illud facerent, præcipit, sed manu sua opus elaborat, sumpto e terra pulvere (1). Eademque ibidem paulo inferius repetuntur. Similia scripsit S. Ambrosius: Sed ipsius creationis nostræ seriem consideremus. Faciamus, inquit, hominem ad nostram imaginem et similitudinem (Genes. cap. 1, v. 26). Quis hoc dicit? Nonne Deus, qui, te fecit? Quid est Deus? Caro, aut spiritus? Non caro utique, sed spiritus, cujus similis caro esse non potest; quia ipse incorporeus et invisibilis est, caro autem comprehenditur et videtur. Cui dicit? Non sibi utique, quia non dicit: Faciam, sed: Faciamus. Non angelis, quia ministri sunt; servi autem cum domino, et opera cum auctore non possunt operationis habere consortium. Sed dicit Filio, etiamsi Judæi nolint, etiamsi Ariani repugnent (2). Et S. Augustinus: Jam ergo videamus, ipsa mulieris formatio, quæ mystice etiam ædificatio dicta est, quemadmodum facta sit. Natura quippe mulieris creata est, quamvis ex virili, quæ jam erat, non aliquo motu jam existentium naturarum. Angeli autem nullam possunt creare naturam: solus enim unus cujuslibet naturæ, seu magnæ seu minime, creator est Deus, id est ipsa Trinitas, Pater et Filius et Spiritus Sanctus. Aliter ergo queritur, quemadmodum sit soporatus Adam, coelæque ejus sine ullo doloris sensu a corporis compage detracta sit. Hæc enim fortasse dicantur potuisse per angelos fieri, formare autem vel ædificare costam, ut mulier esset, usque adeo non potuit nisi Deus, a quo universa natura subsistit.

(1) S. Basilius, de hominis structura, orat. 2. num. 1. Adde homil. 9 in Genes., vers. fin. Cfr. Theodoret. In Genes., quest. 19.

(2) S. Ambros., Hexaem. lib. 6, cap. 7, num. 40.

ut ne illud quidem carnis supplementum in corpore viri, quod in illius costæ successit locum, ab angelis factum esse crediderim, sicut nec ipsum hominem de terræ pulvere: non quod nulla sit angelorum opera, ut aliquid creetur, sed non ideo creatores sunt, quia nec agricolæ creatores segetum atque arborum dicimus, etc. (1). Remque mox exemplis aptissimis demonstrat. «Denique pro hac veritate adduci possent omnes PP., qui docent verba illa: Faciamus hominem, intelligenda esse de tribus Personis inter se colloquentibus, et nullo modo de Deo cum angelis loquente», prout Judæi comminiscabantur. «Quod præter Epiphanium, Cyrillum et alios citatos» ab Eximio Doctore, docuerunt Hilarius (2), Athanasius (3), Ambrosius (4), Augustinus (5) et Clemens (6). Exclusa enim illa falsa interpretatione, etiam error evertitur» docentium corpus a Deo mediis angelis cooperatoribus productum esse, «quia nullum fundamentum habet, et quia statim additur: Creavit Deus hominem ad imaginem suam» (7).

Dices. Patres hac in re non videntur reapse loqui tamquam testes traditionis; aliunde vero in re scientifica non cogimur Patrum auctoritatem peritissimum virorum auctoritati præferre.—Respondeo: hæc objectio valere posset, si naturales disciplinæ aliquid certum invenissent contra SS. Patrum doctrinam relate ad hominis originem. Si autem evolutionis ac transformismi systema, sive quoad viventia generatim, sive speciatim quoad hominem, non potuit adhuc invenire, nec speratur prudenter fore, ut in posterum inveniat ullum idoneum argumentum, quid tandem est, quod nos deterreat a sequendis vestigiis Patrum? Patres autem jure sequi possumus ac debemus, donec contrarium solide probetur, quia ipsi communi consensu traditionalem docent

(1) S. August., de Genesi ad litter. lib. 9, cap. 15, num. 26.

(2) De Trinit. lib. 4.

(3) Orat. contra idola.

(4) In libro de dignitat. hominis.

(5) In opere imperfecto in Genes. cap. ult.

(6) Constitut. apostolicar. lib. 5, cap. 6.

(7) Suarez, de Oper. sex dier. lib. 3, cap. 1, num. 4.

circa hominis originem doctrinam, quam nondum potuerunt transformistæ conatibus suis debilitare. Verum jam gradus faciendus est ad tertium fontem ecclesiasticæ doctrinæ.

doctrina
Pontificum
et Conciliorum

90 γ) Romanorum Pontificum Conciliorumque definitiones. Lateranense Concilium IV hæc decrevit: *Creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium... sua omnipotentis virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales et corporales, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam* (1). Quam definitionem iisdem conceptam verbis confirmavit Concilium Vaticanum (2). Quibus in decretis de prima rerum creatione agitur, Deoque tribuitur origo etiam humani compositi, ex spiritu et corpore constantis. Verum multo clariora sunt verba Concilii Provincialis Coloniensis anno 1860 habiti: *Primi parentes a Deo immediate conditi sunt. Itaque Scripturæ sacræ fideique plane adversantem declaramus illorum sententiam, qui asserere non verentur, spontanea naturæ imperfectioris in perfectiorem continuo ultimoque humanam hanc immutatione hominem, si corpus quidem spectes, prodiisse* (3). Næc juvat dicere cum recenti quodam scriptore catholico, ad minuendam decreti vim, ex usu vocum illarum *spontanea immutatione* colligere licere, quod concilium liberiores dumtaxat ferire voluerit transformistas, qui, excluso Deo, specierum transformationem a *spontanea generatione* repetunt. Patet enim ex ipso verborum contextu et significatione falsissimum id esse. *Spontanea enim immutatio naturæ imperfectioris in perfectiorem non necessario importat spontaneam, quam dicunt, generationem, sed communissime admittitur a transformistis potissimum evolutionistis*, ab iis etiam qui spontaneam generationem repellunt. Perperam ergo cõercetur mens Concilii Coloniensis ad transformismum impium et universaliorem, qui a spontanea generatione inchoatur.

(1) Vide apud Denzinger, *Enchiridion symbolorum* etc. num. 355.

(2) Sess. 3, Constit. de *Fide cathol.* cap. 1. Cfr. *ibid.* can. 5. Vide apud Denzinger, *loc. cit.*, num. 1632 et 1652.

(3) *Conc. Colon.* pars 1, titul. 4, cap. 14. Vide *Collect. Lac.* tom. 5, col. 292.

doctrina
communis
Theologorum.

91. δ) Theologorum denique consensus, et veterum et recentiorum, hæc in re unanimis esse videtur. Quamquam enim veteres non potuerint in terminis novos errores prævertere, eam tamen tradiderunt doctrinam, quæ conciliari cum transformismi placitis, quantum attinet hominis originem, nequit. Omnes namque docent communiter cum S. Thoma (1) primum hominem quantum ad corpus etiam effectum esse immediate a Deo, exclusa etiam angelorum efficientia et cooperatione. Rationem efficacissimam illam affert S. Doctor, quam superius innueram: *Uniuscujusque speciei generatio naturalis est ex determinata materia. Materia autem, ex qua naturaliter generatur homo, est semen humanum viri, vel femine. Unde ex alia quacunque materia individuum humanæ speciei generari non potest naturaliter. Solus autem Deus, qui est natura institutor, potest præter naturam ordinem res in esse producere. Et ideo solus Deus potuit vel virum de limo terræ, vel mulierem de costa viri formare* (2). Angelos autem non potuisse virtute sua humanum formare corpus, præbendo nempe illi suum esse organicum, ex eo probant Theologi communiter cum Aquinate (3), quod *angeli non possunt transmutare corpora ad formam aliquam* (substantialem), nisi adhibitis seminibus quibusdam, ut Augustinus dicit (4). Qua de re videri potest Suarez (5). Solum concedunt Theologi potuisse angelos ministerium aliquid remotius exhibere, v. g. congregando in locum aptum terram, ex qua Deus solus formaturus illam erat debita organizatione, scribente Aquinate: *Etsi angeli aliquod ministerium Deo exhibeant in his, quæ circa corpora operatur, aliqua tamen Deus in creatura corporea facit, quæ nullo modo angeli facere possunt, sicut quod suscitatur mortuos, et illuminat cæcos; secundum quam virtutem etiam corpus primi hominis de limo terræ formavit. Potuit tamen fieri, ut aliquid ministerium in formatione corporis primi hominis angeli exhiberent, sicut exhibebunt*

(1) 1 p. quæst. 91, art. 1 et 2.

(2) S. Thom. 1. p., quæst. 92, art. 4.

(3) 1 p., quæst. 91, art. 2.

(4) *De Trinit.* lib. 3, cap. 9.

(5) *De Opere sex dier.* lib. 3, cap. 1, num. 6. Cfr. *de Angelis*, lib. 4, cap. 25, 26.

in ultima resurrectione pulveres colligendo (1). Et prae-
rat in hac tradenda doctrina S. Augustinus (2). Incertum
tamen est, quale ministerium praeberint angeli in primi
hominis corpore condendo. Quaecumque autem illud fuerit,
«non sufficit, ut angeli dicantur homines creasse, vel corpus
ejus formasse, sicut nec in resurrectione sufficeret, ut corpora
resurgentium creasse aut formasse angeli dicantur, quia
illud ministerium est valde remotum per solam applicatio-
nem materiae. Quod variis exemplis declarat Augustinus (3):
quia neque agricola producit fructus, nec medicus efficit
salutem, neque qui cibum praebet, dat carnem, sanguinem
aut vires, licet omnes isti applicando activa passivis remote
concurrant. Unde quod quidam dicunt ministerio angelorum
factam esse quamdam luteam statuam, habentem figuram
corporis humani, quam Deus vivificavit; et in corpus hu-
manum transmutavit; hoc, inquam, licet incertum sit, quia
nec est simpliciter necessarium, nec Scriptura probatur, non
est tamen» contra communem, quam tuetur, Theologorum
doctrinam, quia illa statua non esset corpus humanum,
suis organis instructum et ad recipiendam animam disposi-
tum, nec excederet naturales vires angelorum, quia per
solum motum localem fieri potuisset (4).

Porro circa censuram vel gradum certitudinis est aliqua
discrepantia inter Theologos: omnes quidem, quantum ego
sciam, arbitrantur tenendum omnino esse, quod corpus
humanum a Deo immediate fuit formatum. Plures etiam
putant hanc esse doctrinam catholicam, vel fide certam, ut
v. g. Suarez (5), Valentia (6), et inter recentiores Perro-
ne (7), Katschthaler (8) Jungmann (9), et Em. Cardin.

(1) S. Thom. 1 p., quaest. 91, art. 2, ad 1.^{am}

(2) *De Genes.* ad litt. lib. 9, cap. 15, num. 28.

(3) *Ibid.* num. 27.

(4) Suarez, *de Opere sex dierum.* lib. 3, cap. 1, num. 5.

(5) *Ibid.* cap. 1, num. 4.

(6) Comment. in 1.^{am} part. disp. 7, quaest. 1, punct. 1, *secunda*
assertio.

(7) *De Deo Creatore*, pars. tertia, cap. 1, num. 230.

(8) *Theologia dogmatica, catholica, specialis*, lib. 1, pars. 2.^a,
num. 219, pag. 430 Ratisbonae, 1877.

(9) *Tractatus de Deo Creatore*, pag. 152, Ratisbonae, 1871.

Censura
Theologiae
stabilis
doctrinae.

Mazzella (1); alii vero abstinere ab omni censura, creationem
hominis a Deo immediate factam ex theologicis fontibus pro-
bantes, exclusa omni angelorum vel aliarum naturalium cau-
satione cooperatione. Si quid ergo valet unanimes Theologorum
consensus, valet autem omnino ad moralem gignendam in
animis certitudinem, ille solus sufficiat ad transformistarum
commenta explodenda atque ad belluinam hominis originem
repudiandam. Haec itaque argumenta, quae singillatim sumpta
gravissima videntur conjuncta tantum pondus habent, ut
nefas sit doctrinam Ecclesiae in dubium revocare, nedum
eidem refragari, firmissimeque tenendum sit, humanum
corpus a solo Deo immediate formatum ex pulvere vel luto
fuisse, cui ab eodem Deo anima rationalis infusa est. Utrum
autem angeli ministerium aliquod remotius exhibuerint, vel
colligendo pulverem, vel statuam in figuram humani corporis
figendo, quod Deus mox organizaverit, humanum efficiendo,
disponendoque apte ad animae receptionem, nostrum non
est definire, sicut etiam Theologis solvendas relinquimus
alias hac de re fieri solitas quaestiones (2).

Confirmari etiam potest haec propositio ex alio capite
oppositae doctrinae. Transformistae namque arbitrantur, ho-
minem, utpote a belluis profectum, initio quidem prorsus
incultum et rudem fuisse, et mox pedetentim magno cum
labore artes et scientias didicisse, atque invenisse. Atqui
communis est sententia Theologorum, eaque tenenda, per-
fecta scientia inde ab initio instructum fuisse Adamum,
prout e Sacris Litteris (3) et Patribus (4) colligitur, et prout
decebat caput et communem parentem ac magistrum na-
scentis generis humani. Ergo transformistarum placita non
bene coherent cum Ecclesiae doctrina (5).

(1) *De Deo creatore*, disp. 3 *de homine*, art. 1, num. 513.

(2) Vide Suarez, *de Opere sex dierum*, lib. 3, cap. 1.

(3) Vide *Genes.* cap. 2, v. 19; *Eccli.* cap. 17, v. 5.

(4) Vide Euseb. *de Praepar. evang.* lib. 1, cap. 4; Chrysost.
homil. 14 in *Genes.*; S. Thom. 1 p. quaest. 93, art. 3; *de Verit.*,
quaest. 18, art. 2 et 4; 2.^a dist. 23, art. 2; S. Bonavent. 2.^a dist. 23.

(5) Vide Suar. *de Opere sex dierum*, lib. 3, cap. 9 et 10; Valentia
in 1.^{am} part. disp. 7, quaest. 2, punct. 1; Benedict. Pereira, in *Genes.*
cap. 2, vers. 19, etc.

Objectiones
quædam
solutæ.

92. Dices 1.º Si corpus Adami non produit per evolutionem specierum imperfectiorum seu per generationem ab aliquo animantium genere, creari debuisset a Deo. Atqui creatum certe non fuit; creatio siquidem productionem rei ex nihilo importat, corpus autem Adami e nihilo productum non fuit, etiam fatentibus nobis.—Respondeo, *neg.* Major. Nam inter evolutionem vel etiam belluinam generationem et creationem media est actio divina ex præsupposita materia. Potuit certe Deus e nihilo condere humanum corpus, sed maluit illud ex pulvere vel limo fabricari.

Dices 2.º Quæstio hæc, quæ inter transformistas agitur relate ad originem diversarum naturarum, est omnino *scientifica*, quæ proinde solvenda est ex argumentis *scientificis* præcisiōne facta a doctrina Patrum sacrarumque Litterarum. Accedit, quod tandem tota vis argumentationis Scripturæ ac Patrum innititur in vocibus: *Formavit Deus e limo terræ*, vel aliis similibus. Jam vero etiamsi corpus humanum evolutione pedetentim formatum fuisset, potuit procul dubio dici formatum a Deo e limo terræ, si nimirum initium factum esset a limo, et mox cooperante Deo successive ventum esset ope transformationis usque ad corpus humanum. Ergo impossibile non est doctrinam Ecclesiæ cum *scientiæ* decretis conciliare. Simili quodam modo in interpretatione dierum genesiacorum ex inventis Palæontologiæ aliarumque naturalium disciplinarum sat communis vel inter ipsos catholicos scriptores evasit fusior vocis acceptio, qua indeterminata quædam duratio vel temporis periodus designatur.

Respondeo ad primum. Nulla est quæstio ita scientifica, quam, si quid certum et constans de illa in ecclesiasticæ doctrinæ deposito continetur, libere solvere liceat, nulla habita ratione veritatis revelatæ (1). Itaque *negandum* prorsus est primum assertum: nam circa præsentem controversiam clara suppetunt capita ecclesiasticæ doctrinæ, quæ vetant de re aliter decernere. Ad alterum assertum, *negatur* Minor. Patrum enim ac Scripturæ loca mihi moraliter certum est in

(1) Qua de re vide Concil. Vatic., Constit. de *Fide divina*, can. 2, de *Fide et ratione*; et *Syllabum*, propos. 10 et 14. Cfr. *Logic.* num. 280.

productione humani corporis excludere prorsus concursum cuiuslibet alterius causæ præter Deum, prout jam satis probatum manet. Quod autem materialem causam attinget, limus terræ nequit intelligi, ex modo loquendi Patrum et Scripturæ, materia tantum remota, quæ per lentam evolutionem ope vitalis generationis in humanum corpus desierit, sed materia proxima, ex qua formosissimum corpus organis suis instructum virtute divina prodierit. Si homo a simiis vel aliis animantibus per generationem ex evolutiva virtute limi procreatus esset, quamvis Deo concursum suum præbente, profecto parentes habuisset belluas, et ex belluino semine fuisset formatus. Id autem non potuisset apte significari, sed, spectata verbis communiter attributa vi, contrarium omnino significatur modo loquendi Patrum sacrarumque Litterarum. Postremum denique non urget. Nam recentiora Palæontologiæ inventa valde probabilem, vel certe non alienam efficiunt illam genesiacorum dierum interpretationem, ut plurimi et gravissimi Theologi arbitrantur, aut certe non contradicunt. Verum in hac nostra controversia, prout in paragrapho vidimus, argumenta, quæ in patrocinium belluinæ hominis suppeditat illa, quam inflatis buccis quidam vocant *scientia*, non argumenta sunt, sed insanæ garrulitatis commenta.

Dices 3.º Nullibi extat Ecclesiæ definitio vel disertum sacræ Scripturæ testimonium, quo vel transformismus profligetur, vel immediata Dei solius actio adstruatur. Ergo dici omnino nequit belluinam hominis originem pugnare cum Ecclesiæ doctrina.

Respondeo *neg.* conseq. Non enim ea solum pugnare cum Ecclesiæ doctrina, ac proinde repudianda sunt, quæ vel expressa definitione, vel disertis sacrarum Litterarum verbis damnantur: nec ea dumtaxat catholicum virum firmissime tenere oportet, quæ sunt de fide catholica, sed etiam quæ cum revelatis necessaria consecutione connectuntur, aut legitima ratiocinatione concluduntur. Sive ergo dicatur cum pluribus Theologis, ad fidem spectare doctrinam de creatione humani corporis immediate a Deo facta, sive non; certum est oppositum transformismi dogma stare non posse cum obvio et philosophico sensu Scripturæ, nec cum traditionali

Patrum ac Theologorum consensu. Quam ad rem juvat hic afferre proscriptam in *Syllabo* propositionem 22.^{am}, quæ sic sonat: *Obligatio, qua catholici magistri et Scriptores omnino adstringuntur, coarctatur in iis tantum, quæ ab infallibili Ecclesiæ judicio veluti Fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur.* Atque ita etiam fieri potest, ut doctrina aliqua hæretica non sit, et nihilominus teneri nequeat: unde etiam dantur in ipsa Ecclesia censuræ propositionum infra hæresim, ut est. v. g. *proxima hæresi, erronea, temeraria, scandalosa, piarum aurium offensiva*, etc.

Dices 4.º Si potuit Deus e limo terræ formare corpus humanum, potuit etiam procul dubio formare ex organismo vel ex germine animalis. Et sicut potuit Deus angelis ministris et instrumentis uti ad formationem corporis Adami, cur non potuit uti ministerio animantium, ut per naturalem eorumdem generationem, accedente divino concursu, corpus hominis prodiret? Id certe omnipotentiam Dei nullatenus superare dicendum est. Ergo non repugnat corpus primi hominis belluinam originem habuisse.

Respondeo. Primum membrum antecedentis *conc.*; alterum *dist.* Potuit humanum corpus ministerio animalium per generationem prodire, accedente concursu divino ordinario, *neg.*, extraordinario et miraculoso, *trans.* Et *neg.* conseq. Bifariam enim possumus considerare Deum utentem opera angelorum vel animantium in corporis humani formatione: primo ita, ut et angeli et animalia naturali sua virtute operarentur, ac Deus eorum actioni cooperaretur concursu dumtaxat ordinario, qualis naturaliter exigitur a causis secundis, ut consentaneos suæ virtuti ac perfectioni effectus producant. Et hoc pacto non potuit Deus mediis angelis vel animantibus formare corpus humanum. Quia cum Deus operatur cum causis secundis ordinario concursu, prorsus se attemperat earum conditioni, nec proinde potest producere nisi effectus illarum virtuti proportionatos. Jam vero neque angeli neque animantia possunt naturali sua virtute corpus humanum formare. **Non angeli**, quia corpus humanum non est pure mechanicum aggregatum atomorum, sed verum compositum naturale organicum; nequit proinde existere ex præcedenti materia, nisi per illius transmutationem. At

nequeunt angeli materiam transmutare vel alterare, prout organizatio corporis requirit, ut supponimus cum communi Theologorum sententia. **Non animantia**, quia cum generant animantia naturali sua virtute, transmutant quidem et alterant materiam, sed ad formam propriæ speciei, non autem ad formam alterius speciei perfectioris. Ul ergo mediis causis secundis aliquid excellentius operetur, debet supplere efficaciori virtute creaturarum improportionem. Secundo ergo modo considerari potest Deus utens angelis vel animantibus elevando illa tamquam instrumenta omnipotentiae suæ et assumendo, ut cum altiori virtute divina influerent ad formationem humani corporis. Hoc porro non video, quod repugnet, sed re vera non est ad rem: quia nos non querimus, quid Deus *potuerit* absolute *facere*, vel quid non repugnet absolute, sed quid Deus *reapse fecerit*. Quid autem Deus reapse fecerit, constat nobis ex doctrina Ecclesiæ. Ergo etiamsi potuerit Deus *facere*, quæ objecto assumit, neganda omnino est consequentia, et explodendus transformismus.

Dices 5.º Præcipuum argumentum, quo e Scriptura et Patribus probavimus nostram propositionem, ex eo desumebatur, quod cætera Deus *verbo* fecerit, hominem vero *manibus* ipse suis formaverit. Atqui hæc ratio nihil valet, immo et diserte rejicitur ab ipso S. Augustino. *Nec illud audiendum est*, inquit, *quod nonnulli putant, ideo præcipuum Dei opus esse hominem, quia cætera dixit, et facta sunt, hunc autem ipse fecit; sed ideo potius, quia hunc ad imaginem suam fecit* (1).—Respondeo *trans.* Major, *neg.* Minor; quia diversus ille modus loquendi satis clare innuit diversum modum operandi, prout jam superius notatum est. Nec vero S. Augustinus contradicit, non solum quia mens illius manifeste apparet ex aliis testimoniis, sed quia in objecto loco reapse S. Doctor non agit de modo, quo Deus humanum corpus condiderit; sed tantum probare contendit hominem non ideo esse præcipuum visibilis mundi opus, quod suis a Deo manibus productus sit, sed quod ad imaginem ipsius Dei sit productus. Id autem verissimum est, nec

(1) S. Agust., de *Genes. ad litter.* lib. 6, cap. 12, num. 21.